

Intervencijos „Edukacija ir žalos mažinimas tarp rekreacinių psichoaktyvių medžiagų vartotojų“ protokolas

---

Europos Sąjungos projekto IMPRESA (*angl.* Implementing Methamphetamine Prevention Strategies into Action – IMPRESA) 4.1 veikla

Dovilė Mačiulytė dovile.maciulyte@rplc.lt

Milda Sakalauskaite milda.sakalauskaite@rplc.lt

Respublikinis priklausomybės ligų centras

Vilnius, 2022

Co-funded by the European
Union's Justice Programme –
Drugs Policy Initiatives

Turinys

1	Intervencijos aprašymas ir pagrindimas.....	3
1.1	Įžanga – trumpa situacijos analizė.....	3
1.2	Intervencijos aprašymas.....	4
1.3	Psichoaktyvių medžiagų vartojimo elgesio teorija.....	4
1.4	Tyrimai Lietuvoje ir užsienyje.....	5
2	Tikslinės grupės.....	5
3	Intervencijos aplinka.....	6
4	Tikslai.....	6
4.1	Intervencijos tikslas.....	6
4.2	Veiklų tikslai.....	6
5	Veiklos.....	6
5.1	Veikla 1 – edukacinė paskaita chemsekso tema.....	6
5.2	Veikla 2 – psichoaktyvių medžiagų sudėties testavimas muzikos festivalių metu.....	7
6	Priemonės.....	8
7	Intervencijos efektyvumo vertinimas (naudojant RE-AIM įrankį).....	8
7.1	Veikla 1. Edukacinė paskaita chemsekso tema.....	8
7.2	Veikla 2 - psichoaktyvių medžiagų sudėties testavimas muzikos festivalių metu.....	9
8	Rizikos ir jų valdymas.....	10
9	Intervencijos įgyvendinimo planas.....	1
9.1	Preliminarus veiklos 1 įgyvendinimo išdėstymas laike.....	1
9.2	Preliminarus veiklos 2 įgyvendinimo išdėstymas laike.....	2
10	Literatūros sąrašas.....	1

1 Intervencijos aprašymas ir pagrindimas

1.1 Įžanga – trumpa situacijos analizė

Nuotekų analizės tyrimai rodo, kad didžiuosiuose Lietuvos miestuose, t.y. Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje yra didelis metamfetamino ir kitų stimuliantų vartojimas (EMCDDA nuotekų analizės tyrimai). Respublikinis priklausomybės ligų centras, įgyvendindamas Europos Komisijos bendrai finansuojamą projektą IMPRESA (*ang. Implementing Methamphetamine Prevention Strategies into Action*) atliko psichoaktyvių medžiagų (stimuliantų) vartotojų internetinę apklausą, iš kurios rezultatų galima matyti, kad dažniausiai Lietuvoje stimulantai yra vartojami namuose ir vakarėlių bei festivalių metu (lentelė 1). Vilniaus visuomenės sveikatos biuro 2021 m. atliktas Vilniaus pasilinksminimo vietų lankytojų tyrimas (n=608) (www.vilniussveikiau.lt) rodo, kad per paskutines 30 dienų ekstazi/MDMA vartojo 9.2 %, amfetaminą/metamfetaminą – 7.4 % pasilinksminimo vietų lankytojų. Šis tyrimas taip pat parodė, jog pasilinksminimo vietų lankytojai dažniausiai psichoaktyvias medžiagas vartoja draugų, pažįstamų namuose vykstančiuose vakarėliuose – 77.6% ir muzikos festivalių metu – 53.2%. Bendrai pasilinksminimo vietose amfetaminą/metamfetaminą vartoja 18.1% respondentų, ekstazi/MDMA – 20.7% tyrimo respondentų.

Lentelė 1. IMPRESA psichoaktyvių medžiagų (stimuliantų) vartotojų (n=84) apklausos rezultatai:

Apklausos anketos klausimas	Atsakymo variantas: vakarėliuose/ festivaliuose	Atsakymo variantas: namuose
Kur esate vartoję stimuliantus (amfetaminą, metamfetaminą, MDMA ir kt.)?	72.3 %	77.1 %
Kur esate vartoję metamfetaminą?	44%	72%
Kur esate vartoję amfetaminą?	52.9%	64.3%
Kur esate vartoję MDMA?	79.7%	54.7%

IMPRESA projekto įgyvendinimo metu sudaryta nacionalinė ekspertų grupė, kurią sudaro valstybinių ir nevyriausybinių įstaigų atstovai, išnagrinėjusi psichoaktyvių medžiagų vartotojų ir nacionalinių ekspertų apklausų rezultatus, identifikavo pagrindinius metamfetamino (ir kitų stimuliantų) vartojimo prevencinių veiklų poreikius. Anot nacionalinių ekspertų, metamfetamino prevencijos veiklos Vilniaus mieste turėtų: a) būti nukreiptos į asmenis (įskaitant vyrus, turinčius lytinius santykius su kitais vyrais) vartojančius metamfetaminą rekreaciniais tikslais: laisvalaikio, pasilinksmino metu, užsiimant chemoseksu (psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu ir/ar jų maišymu siekiant pakeisti lytinio akto metu juntamus fizinius pojūčius ir/ar psichologinę patirtį) ir pan.; b) būti orientuotos į vartotojų edukaciją visais su psichoaktyvių medžiagų vartojimu susijusiais klausimais, skiriant pagrindinį dėmesį stimuliantų (metamfetamino, amfetamino ir kt.) vartojimui ir žalos mažinimui. Atsižvelgiant į aukščiau aprašytą situacijos analizę toliau yra pristatomas pilotinės intervencijos „Edukacija ir žalos mažinimas tarp rekreacinių psichoaktyvių medžiagų vartotojų“ protokolas.

1.2 Intervencijos aprašymas

IMPRESA projekto metu yra planuojama įgyvendinti pilotinė intervencija „Edukacija ir žalos mažinimas tarp rekreacinių psichoaktyvių medžiagų vartotojų“. Intervencija bus orientuota į rekreacinius psichoaktyvių medžiagų vartotojus, didžiausią dėmesį skiriant metamfetamino ir kitų stimulantų vartotojams. Pagrindines intervencijos veiklas sudarys: **veikla 1 – edukacinė paskaita rekreacinių psichoaktyvių medžiagų vartotojams chemsekso tema** (didžiausią dėmesį skiriant vyrams turintiems lytinių santykių su vyrais) muzikos festivalių metu ir **veikla 2 – psichoaktyvių medžiagų testavimo ir konsultavimo žalos mažinimo klausimais paslaugos muzikos festivalių metu**. Intervencijos veiklas įgyvendins nevyriausybinės organizacijos dirbančios prevencijos ir žalos mažinimo srityse. Įgyvendinimo proceso priežiūrą ir intervencijos veiklų efektyvumo vertinimą atliks Respublikinis priklausomybės ligų centras. Įgyvendinti intervencijos veiklas ir atlikti efektyvumo vertinimą planuojama per 6 mėnesius. Detalus veiklų aprašymas 5-oje šio protokolo dalyje.

1.3 Psichoaktyvių medžiagų vartojimo elgesio teorija

Siekiant suprasti, kas nulemia asmens sprendimą vartoti (nelegalias) psichoaktyvias medžiagas, pagrįstų veiksmų ir suplanuoto elgesio teorijos teigia, kad psichoaktyvių medžiagų vartojimui įtaką daro keli veiksniai: asmeninės nuostatos, įsivaizduojamos socialinės normos, elgesio kontekstas, nuostatos dėl elgesio pasekmių ir suvokiamos kontrolės [1, 2]. Pagrįstų veiksmų ir suplanuoto elgesio teorijų autorių - Fishbein ir Ajzen [1] teigimu, požiūrio į elgesį, subjektyvių normų ir suvokiamos elgesio kontrolės sąveika veikia elgesio intenciją. Pagal šią teoriją žmogaus elgesį labiausiai lemia jo intencija, kurią lemia asmeninės nuostatos dėl elgesio ir įsivaizduojamos socialinės normos. Modelyje minimas savi-veiksmingumas yra ypač svarbus keičiant rizikingą ar sveikatai nepalankų elgesį. Šios teorijos naudojamos numatant su sveikata susijusių sprendimų priėmimą ir elgesį [2] ir gali būti naudojamos kaip teorinis pagrindas žalos mažinimo intervencijoms su asmenimis, kurie vartoja psichoaktyvias medžiagas pasilinksminimo vietose. Šiame kontekste, žalos mažinimo intervencijos apima politiką, programas ir priemones, kuriomis siekiama sumažinti sveikatos, socialines ir ekonomines psichoaktyvių medžiagų vartojimo pasekmes žmonėms, bendruomenėms ir visuomenei (Žalos Mažinimo Asociacija, 2018). Panašu, kad žalos mažinimo priemonių naudojimas bei asmens sprendimas vartoti psichoaktyvias medžiagas yra tiesiogiai susijęs su asmeniniu rizikos vertinimu ir savikontrolės suvokimu [3]. Pavyzdžiui, tyrimas su 3,4- methylenedioxymethamfetamino (MDMA) vartotojais parodė, kad asmenys dažniausiai suvokia, kad psichoaktyvių medžiagų vartojimas kelia riziką jų ir aplinkinių sveikatai [4] ir aktyviai ieško informacijos žalos mažinimo tema bei atlieka papildomus apsaugančius veiksmus, kaip pvz. prieš vartojimą tikrina turimų medžiagų sudėtį, geria daugiau vandens siekiant išvengti dehidratacijos ir perkaitimo, vartoja antioksidantus ir antidepresantus [2].

1.4 Tyrimai Lietuvoje ir užsienyje

Iki šiol Lietuvoje psichoaktyvių medžiagų testavimo paslaugas muzikos festivaliuose teikė kelios nevyriausybinės organizacijos: Jauna Banga (nuo 2019 m.) ir Eurasian Harm Reduction Association (EHRA) (nuo 2020 m.). 2021 m. Jauna Banga suteikė psichoaktyvių medžiagų sudėties testavimo paslaugas 99-iems lankytojams „Sintezė“, „Cape Kablys“, „Renegades“, „Techno po tiltu“ muzikos festivaliuose. Teikiant testavimo paslaugas buvo vykdoma paslaugų gavėjų apklausa, kuri rodo, kad psichoaktyvių medžiagų testavimo paslauga yra efektyvi priemonė siekiant apsaugoti asmenis nuo žalos sveikatai ir suteikiant žinių su tikslu patiems asmenims priimti labiau informuotą sprendimą dėl psichoaktyvių medžiagų (ne)vartojimo. Jaunos Bangos ataskaitoje (<https://youngwave.lt/veiklos-ataskaitos>) teigiama, kad didžioji dauguma žmonių festivalių metu atėjo patikrinti mėginius, kuriuose tikėtasi rasti stimulantus: MDMA ir/arba (met)amfetamino. Po testavimo 54 respondentai nurodė, kad rezultatai patvirtino jų lūkesčius apie mėginio sudėtį. Beveik toks pat kiekis respondentų (65), nurodė kad ištestuotą medžiagą ketina vartoti, o 24 respondentai pakeitė savo sprendimą atsižvelgę į testo rezultatą (kuomet medžiaga neatitiko lūkesčių).

Panašūs rezultatai pastebėti 2016 m. Portugalijoje „Boom“ festivalyje atlikto tyrimo metu [2]. Festivalio metu, per keturias dienas, buvo ištirtos 753 festivalio lankytojų atneštos psichoaktyvios medžiagos. Kuomet psichoaktyvi medžiaga atitiko lankytojų lūkesčius, 98% (n=370) tyrimo dalyvių teigė planuojantys vartoti psichoaktyvią medžiagą; kuomet medžiaga iš dalies atitiko lūkesčius (t.y. buvo rasta kitų papildomų psichoaktyvių medžiagų) – 32% (n=41) dalyvių teigė, kad medžiagos nevirtos; kuomet medžiaga visiškai neatitiko lūkesčių (pvz. mėginyje rasta kita psichoaktyvi medžiaga) – 94.3% (n=86) tyrimo dalyvių teigė nevirtosią tirtos psichoaktyvios medžiagos [2]. Šio tyrimo rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad psichoaktyvių medžiagų testavimas festivalių metu suteikia vartotojams reikalingos informacijos siekiant priimti sprendimą dėl psichoaktyvios medžiagos (ne)vartojimo ir potencialiai apsaugo asmenų sveikatą nuo galimos žalos vartojant nežinomą psichoaktyvią medžiagą.

2 Tikslinės grupės

1. Pirminė tikslinė grupė: muzikos festivalių lankytojai, kurie vartoja stimulantus (ir kitas psichoaktyvias medžiagas)
2. Antrinė tikslinė grupė: muzikos festivalių lankytojai – vyrai, turintys lytinių santykių su vyrais, vartojantys psichoaktyvias medžiagas.

Pastaba: nors intervencija orientuota į muzikos festivalių lankytojus, kurie vartoja stimulantus, tikimasi, kad teigiamas intervencijos poveikis pasieks platesnę auditoriją, pvz. patekimas į paskaitą apie saugesnį chemseksą nebus ribojamas, tad joje gali dalyvauti visi norintys muzikos festivalių lankytojai, t.y. ne tik asmenys vartojantys psichoaktyvias medžiagas.

3 Intervencijos aplinka

Muzikos festivaliai, kuriuose veikia su psichoaktyvių medžiagų vartojimu susijusios prevencijos žalos mažinimo paslaugos.

IIMPRESA projektu siekiama stiprinti prevencijos ir žalos mažinimo srityse dirbančių nevyriausybinių organizacijų veiklą susijusią su metamfetamino (ir kitų stimuliantų) vartojimo prevencija ir žalos mažinimu. Todėl ši pilotinė intervencija bus vykdoma tuose Lietuvos muzikos festivaliuose, į kuriuos vyks pasirinktos prevencijos ir žalos mažinimo srityse dirbančios nevyriausybės organizacijos. Išsamiau apie veiklas aprašome 5-oje šio protokolo dalyje.

4 Tikslai

4.1 Intervencijos tikslas

Didinti rekreacinių psichoaktyvių medžiagų vartotojų informuotumą metamfetamino (ir kitų stimuliantų) vartojimo ir žalos mažinimo temomis.

4.2 Veiklų tikslai

Veiklos 1 tikslas:

- Praplėsti muzikos festivalio lankytojų žinias chemsekso (rizikų ir žalos mažinimo) tema

Veiklos 2 tikslas:

- Sudaryti galimybes muzikos festivalio lankytojams patikrinti turimų psichoaktyvių medžiagų sudėtį
- Suteikti konsultacijas apie saugesnį psichoaktyvių medžiagų vartojimą ir žalos mažinimą.

5 Veiklos

5.1 Veikla 1 – edukacinė paskaita chemsekso tema

Šiuo metu Lietuvoje nėra daug organizacijų dirbančių išskirtinai su vyrais turinčiais lytinių santykių su vyrais sveikatos tema. Asociacija „Demetra“ yra vienintelė nevyriausybinių ne pelno siekianti organizacija, teikianti žalos mažinimo ir ŽIV prevencijos paslaugas pažeidžiamųjų grupių atstovams, įskaitant vyrus turinčius lytinius santykius su vyrais. Asociacijos „Demetra“ atstovai periodiškai teikia žalos mažinimo ir prevencijos paslaugas pirtyse, gėjų klubuose, baruose ir vakarėliuose.

Veikla 1. IMPRESA pilotinio projekto metu deleguotas asociacijos „Demetra“ atstovas skaitys pranešimą chemsekso tema muzikos festivalių, į kuriuos vyks „Demetra“ atstovas, metu. 2022 m. asociacijos atstovas planuoja vykti į du muzikos festivalius Lietuvoje liepos – rugsėjo mėnesiais. Deleguotas asmuo veiklą įgyvendins savanoriškai, be finansinio atlygio. Asmuo buvo atrinktas asociacijos dėl patirties darbe su tiksline pilotinio projekto grupe.

Planuojama paskaitos trukmė - iki 45 min. Paskaitos turinys bus rengiamas asociacijos „Demetra“ atstovo ir derinamas su Respublikinio priklausomybės ligų centru. Paskaitą planuojama skaityti antrą muzikos festivalio dieną, t.y. šeštadienį, dienos metu, festivalio organizatorių išskirtoje vietoje. Paskaitos metu planuojama rodyti skaidres naudojant Microsoft Power Point programą. Paskaitos lankytojų bus prašoma užpildyti apklausos anketą prieš paskaitą ir po jos. Lankytojų apklausos anketų išdalinimą ir surinkimą organizuos Respublikinio priklausomybės ligų centro darbuotojai.

Resursai

Žmogiškieji resursai: pranešimo rengėjas, paskaitos pranešėjas, lankytojų apklausos išdalinimo ir surinkimo koordinatorius/-iai, logistikos ir renginio (t.y. transporto, salės, įrangos ir kt.) organizatorius.

Finansiniai resursai: vykimo į muzikos festivalį transporto, maitinimo ir galimai nakvynės išlaidos, apklausos anketų ir dalijamosios medžiagos spausdinimui skirti kaštai. Reikalinga aplinka ir technika pranešimo skaitymui: erdvė su elektra ir sėdimomis vietomis, multimedija ekranas, kompiuteris, galimai mikrofonas (jeigu erdvė pakankamai didelė).

5.2 Veikla 2 – psichoaktyvių medžiagų sudėties testavimas muzikos festivalių metu

Nuo 2017 m. veikianči edukacinė iniciatyva „Saugi erdvė“ (Be Safe Lab) vasaros ir rudens muzikos festivalių metu rūpinasi lankytojų sveikata. Muzikos festivaliuose įrengtose „Saugi erdvė“ edukacinėse palapinėse apsilankę renginių dalyviai gali gauti sveikatos specialistų konsultacijas apie psichoaktyvių medžiagų poveikį ir riziką, saugesnius lytinius santykius, gauti pagalbą visą parą blogai pasijutus, savo blaivumą patikrinti alkokosteriais, nemokamai atlikti ŽIV testą. Iniciatyvą „Saugi erdvė“ įgyvendina nevyriausybinų organizacijų koalicija „Galiu gyventi“ kartu su partneriais.

Veikla 2. IMPRESA pilotinio projekto metu „Saugi erdvė“ savanoriai dalins suinteresuotiems asmenims psichoaktyvių medžiagų sudėties testavimo įrankius (testus) ir teiks konsultacijas apie saugesnį psichoaktyvių medžiagų vartojimą ir žalos mažinimą muzikos festivaliuose, kuriuose veiks „Saugi erdvė“ palapinė.

Psichoaktyvių medžiagų sudėties testavimo paslauga

Pagal šiuo metu Lietuvos Respublikoje galiojančios teisės aktus, psichoaktyvių medžiagų disponavimas (net ir nedidelis kiekis) yra pažeidimas, už kurį taikoma baudžiamoji atsakomybė. Kadangi, dėl šios priežasties psichoaktyvių medžiagų testavimas „Saugi erdvė“ edukacinės palapinės viduje yra negalimas, psichoaktyvių medžiagų testai bus išduodami festivalių lankytojams atlikti tyrimą patiems. Dalinami vienkartiniai testai yra specialiai pritaikyti greitam medžiagos ištyrimui. Testo pakuotėje yra instrukcija ir rezultatus paaiškinanti diagrama. Asmuo, norintis išsitiirti savo turimą psichoaktyvių medžiagą, informuos „Saugi erdvė“ savanorį kokią medžiagą jis nori išsitiirti, „Saugi erdvė“ savanoris paduos pagal tiriamą medžiagą atrinktą testą/-us, paaiškins kaip atlikti testą/-us ir pakvies sugrįžti konsultacijai po testo atlikimo aptarti rezultatus. Asmenims, norintiems išsitiirti turimą psichoaktyvių medžiagą, bus siūloma užpildyti anketinę apklausą prieš ir po testo atlikimo. Paslaugą teikiantys „Saugi erdvė“ savanoriai pildys atskirą dokumentacijos lapą, kuriame bus renkama informacija apie išduotų testų skaičių, suteiktų konsultacijų pobūdį ir skaičių.

Psichoaktyvių medžiagų sudėties testai bus įsigijami internetu iš elektroninės parduotuvės „EZ test kits“ (<https://www.eztestkits.com/>). Planuojamų įsigyti testų pavadinimai (anglų kalba): „Ecstasy

amphetamine 2C-B testing kit“ (Marquis testas), „LSD and other indoles“ (Ehrlich testas), „GHB“ (GBL testas), „Cocaine cuts“ (levamisole, phenacetine, ephedrine) ir „Bath salts“ (mephedrone, MDPV and methylone).

Resursai

Žmogiškieji resursai: 1-2 savanoriai teikiantys psichoaktyvių medžiagų testavimo paslaugas (testų dalinimas, konsultavimas, dokumentacijos lapo pildymas), logistikos (t.y. transporto, nakvynės, paslaugos teikimo vietos ir pan.) organizatorius.

Finansiniai resursai: psichoaktyvių medžiagų sudėties testų įsigijimo kaštai; vykimo į muzikos festivalį transporto, maitinimo ir galimai nakvynės išlaidos; testų saugojimui, dalinimui ir konsultavimui skirtos patalpos, apklausos anketų spausdinimui skirti kaštai.

6 Priemonės

Veikla 1: paskaitos turinys – pranešimas, paskaitos klausytojų apklausos anketos.

Veikla 2: psichoaktyvių medžiagų sudėties testai, savanorių dokumentacijos lapas, asmenų, norinčių išsitiirti turimą psichoaktyvių medžiagą apklausos anketos (prieš ir po testavimo pildomos anketos).

7 Intervencijos efektyvumo vertinimas (naudojant RE-AIM įrankį)

7.1 Veikla 1. Edukacinė paskaita chemsekso tema

Žemiau aprašomi pagrindiniai edukacinės paskaitos chemsekso tema veiklos vertinimo kriterijai remiantis RE-AIM planavimo ir vertinimo įrankiu [5].

Lentelė 2. RE-AIM planavimo ir vertinimo įrankio [5] pritaikymas veiklai 1.

RE-AIM kategorijos	Vertinimo rodiklis	Rodiklio vertinimo šaltinis
Aprėptis	<ol style="list-style-type: none"> 1. Festivalio lankytojų dalis (procentais), kurie dalyvavo paskaitoje. Apskaičiuojama: paskaitos klausytojų skaičius/ šeštadienio dienos festivalio lankytojų skaičius. 2. Paskaitos dalyvių dalis (procentais), kurie galėjo dalyvauti paskaitoje (maksimalus galimas dalyvių skaičius paskaitai suteiktoje erdvėje). Apskaičiuojama: paskaitos klausytojų skaičius/ maksimalus paskaitos dalyvių skaičius erdvėje. 	<p>Festivalių lankytojų skaičius, maksimalus paskaitos erdvėje telpantis lankytojų skaičius – festivalio organizatorių apklausos anketos duomenys.</p> <p>Paskaitos dalyvių skaičius – apskaičiuojama renginio metu.</p>
Efektyvumas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žinių, informacijos įgijimas. Apskaičiuojamas žinių pokytis tarp paskaitos dalyvių prieš ir po paskaitos. 2. Suvokiamas įgytos informacijos naudingumas tarp paskaitos dalyvių. 	<p>Trumpos paskaitos lankytojų apklausos: viena prieš paskaitą, antra po paskaitos.</p>

Adaptacija	<ol style="list-style-type: none"> 1. Potencialus festivalių skaičius, kuriuose būtų galima įgyvendinti intervenciją. 2. Paskaitos rengėjų ir pranešėjų charakteristika. 	<p>Interviu su paskaitos autoriais ir pranešėjais</p> <p>Festivalių organizatorių atstovų apklausos rezultatai.</p>
Įgyvendinimas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Intervencijos įgyvendinimo proceso kokybė – barjerai ir teigiami aspektai 2. Intervencijos įgyvendinimo kaštai (finansiniai ir laiko resursai). 	<p>Interviu su paskaitos autoriais ir pranešėjais</p>
Tęstinumas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tolimesnio (potencialaus) intervencijos įgyvendinimo galimybės, privalumai ir barjerai. 	<p>Interviu su paskaitos autoriais ir pranešėjais.</p> <p>Festivalių organizatorių atstovų apklausos rezultatai.</p> <p>Paskaitos dalyvių apklausos rezultatai.</p>

7.2 Veikla 2 - psichoaktyvių medžiagų sudėties testavimas muzikos festivalių metu

Žemiau aprašomi pagrindiniai psichoaktyvių medžiagų sudėties testavimo muzikos festivaliuose veiklos vertinimo kriterijai remiantis RE-AIM planavimo ir vertinimo įrankiu [5].

Toliau vartojamos sąvokos

Paslaugos gavėjas – asmuo, kuris kreipiasi į „Saugios erdvės“ savanorį ir pasiėmą testą su intencija ištestuoti turimą psichoaktyvios medžiagos sudėtį.

Paslaugos tiekėjas – „Saugi erdvė“ savanoris, kuris muzikos festivalių metu parenka ir išduoda psichoaktyvių medžiagų sudėties testą/-us ir suteikia konsultaciją.

Lentelė 2. RE-AIM planavimo ir vertinimo įrankio [5] pritaikymas veiklai 2.

RE-AIM kategorijos	Vertinimo rodiklis	Rodiklio vertinimo šaltinis
Aprėptis	<ol style="list-style-type: none"> 1. Festivalio lankytojų dalis (procentais), kurie pasinaudojo psichoaktyvių medžiagų sudėties paslauga. Apskaičiuojama: paslaugos gavėjų skaičius/ festivalio lankytojų skaičius, kurie potencialiai vartoja psichoaktyvias medžiagas. 2. Asmenų, su kuriais paslaugos gavėjai planuoja dalintis psichoaktyvią medžiagą skaičius. Apskaičiuojama: paslaugų gavėjų skaičius, kurie užpildė apklausą/ asmenų, su kuriais dalinamasi psichoaktyvia medžiaga, skaičius. 	<p>Festivaliuose psichoaktyvias medžiagas vartojančių asmenų skaičius – literatūra, tyrimai.</p> <p>Paslaugos gavėjų skaičius – paslaugos tiekėjų dokumentacijos lapo duomenys.</p> <p>Festivalio lankytojų skaičius – festivalių organizatorių apklausos duomenys.</p> <p>Asmenų, su kuriais dalinamasi psichoaktyvia medžiaga, skaičius – paslaugos gavėjų apklausos anketos duomenys.</p>

Efektyvumas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Atliktų testų skaičius su aiškiu rezultatu dalis (procentais). Apskaičiuojama: atliktų testų skaičius su aiškiu rezultatu/ bendras atliktų testų skaičius. 2. Asmenų sugrįžusių konsultacijai po testo atlikimo dalis. Apskaičiuojama: sugrįžusių asmenų skaičius/ bendras paslaugos gavėjų skaičius. 3. Paslaugos gavėjų dalis nusprendusi nevertoti psichoaktyvios medžiagos, kai testo rezultatas neatitiko lūkesčių. 	<p>Testo rezultato aiškumas – paslaugos tiekėjų dokumentacijos lapo duomenys.</p> <p>Asmenų sugrįžusių konsultacijai skaičius – paslaugos tiekėjų dokumentacijos lapo duomenys.</p> <p>Sprendimas (ne)vertoti psichoaktyvios medžiagos – paslaugos gavėjų apklausos anketos duomenys.</p>
Adaptacija	<ol style="list-style-type: none"> 1. Potencialus festivalių skaičius, kuriuose būtų galima įgyvendinti intervenciją. 2. Potencialus paslaugos tiekėjų skaičius. 3. Paslaugos gavėjų ir paslaugų tiekėjų charakteristika. 	<p>Potencialus festivalių skaičius, kuriuose galima būtų įgyvendinti intervenciją – laisvai internetu prieinami duomenys, paslaugų tiekėjų focus grupės duomenys.</p> <p>Charakteristika - paslaugos gavėjų ir paslaugos tiekėjų focus grupės duomenys.</p>
Įgyvendinimas	<ol style="list-style-type: none"> 3. Intervencijos įgyvendinimo proceso kokybė – barjerai ir teigiami aspektai. 4. Intervencijos įgyvendinimo kaštai (finansiniai ir laiko resursai). 	<p>Paslaugos gavėjų apklausos duomenys.</p> <p>Paslaugos tiekėjų focus grupės duomenys.</p>
Tęstinumas	Tolimesnio (potencialaus) intervencijos įgyvendinimo galimybės, privalumai ir barjerai.	<p>Paslaugos tiekėjų focus grupės duomenys.</p> <p>Festivalių organizatorių atstovų apklausos anketos duomenys.</p>

8 Rizikos ir jų valdymas

IMPRESA pilotinė intervencija yra įgyvendinama projekto rėmuose, t.y. veiklų (ne projekto) įgyvendinimui nėra numatyto biudžeto ir yra nustatytas laiko apribojimas – 6 mėnesiai. Dėl šių priežasčių, gali trūkti resursų (laiko ir/ar finansinių) įgyvendinti veiklas iki maksimalaus efektyvumo potencialo – pvz. paskaitos parengimui turi būti skiriamas asmeninis asociacijos „Demetra“ atstovo laikas, dėl esamo užimtumo, savanoriškas darbas gali būti neprioretizuojamas. Tačiau visos organizacijos ir konkrečiai specialistai, kurie savanoriškai sutiko prisidėti prie IMPRESA intervencijos įgyvendinimo, yra žalos mažinimo ir psichoaktyvių medžiagų vartojimo prevencijos srities ekspertai, geriausiai šalyje išmanantys savo darbo specifiką ir jau dirbantys su intervencijos tiksline grupe. Iš to galima daryti prielaidą, kad numatytų veiklų kokybė neturėtų būti žemesnė, negu įgyvendinant reguliarias veiklas.

Veiklos 1 rizikos

Rizika: į paskaitą nesusirinks klausytojai.

Rizikos valdymas: paskaitos anonsas, su konkrečiu laiku ir vieta, bus skelbiamas festivalio internetinėje svetainėje ir festivalio programoje. Taip pat anonsuojamas socialinėje medijoje „Demetra“ ir „Be Safe

Lab“ puslapiuose. Paskaita vyks dienos metu, kuomet dar nėra prasidėjusi festivalio muzikinė programa, todėl lankytojai dažnai patys ieško veiklos ir užsiėmimų.

Rizika: paskaitos metu lankytojai neužpildys apklausos anketų.

Rizikos valdymas: anketų išdalinimą ir surinkimą bei motyvavimą skirti kelias minutes jų užpildymui atliks Respublikinio priklausomybės ligų centro darbuotojai, kurie turės laiko sužiūrėti, kad visi ateinantys į paskaitą gautų po atspausdintą anketą. Siekiant taupyti paskaitos dalyvių laiką, anketa bus trumpa – iki 5 klausimų, kad nereiktų skirti daug pastangų atsakymų pažymėjimui. Paskaitos metu pranešėjas taip pat paragins visus klausytojus užpildyti abi anketas.

Veiklos 2 rizikos

Rizika: su psichoaktyvių medžiagų sudėties testais susijusi rizika.

Rizikos valdymas: kad užtikrinti psichoaktyvių medžiagų sudėties testų kokybę, testai bus perkami iš rekomenduotų ir patikrintų tiekėjų. Siekiant užtikrinti, kad testai pasiektų paslaugų tiekėjus laiku, testų užsakymas bus atliekamas iš anksto, nusimatant bent 4 savaites prekių pristatymui. Siekiant, kad užtektų įsigytų testų visiems planuojamiems festivaliams, jų išdavimas vyks penktadieniais ir šeštadieniais ribotą laiką, pvz. 4 valandas, nuo 19-23 val. Išdavimo laikas bus nustatomas pagal situaciją - vertinant susidomėjimą paslauga konkrečiau muzikos festivalio metu.

Rizika: su psichoaktyvių medžiagų disponavimu ir vartojimu susijusi rizika.

Rizikos valdymas: siekiant apsaugoti tiek festivalio lankytojus, tiek „Saugi erdvė“ savanorius, psichoaktyvių medžiagų testai bus išduodami besikreipiantiems festivalio lankytojams į rankas. Testo atlikimui bus rekomenduojama pasirinkti saugią erdvę, o atlikus testą grįžti į „Saugi erdvė“ palapinę tolimesnei konsultacijai. „Saugi erdvė“ savanoriai informuos testus besidarantius festivalio lankytojus, kad testas neparodo medžiagos grynumo, tad rezultatai negarantuoja, kad psichoaktyvią medžiagą vartoti yra saugu. Kai testo rezultatas neatitinka lūkesčio, pvz. mėginyje nėra norimos medžiagos, „Saugi erdvė“ savanoriai galės pakonsultuoti dėl galimos žalos sveikatai ir leisti asmenims priimti labiau informuotą sprendimą dėl medžiagos (ne)vartojimo.

Rizika: grįžtamojo ryšio trūkumas – festivalio lankytojai, atlikę psichoaktyvių medžiagų sudėties testą, nesugrįš tolimesnei konsultacijai.

Rizikos valdymas: kelių paskutinių metų patirtis rodo, kad apie 60-70 proc. atlikusių psichoaktyvios medžiagos sudėties testą lankytojų sugrįžta konsultacijai, manoma, kad tai yra pakankamas skaičius norint įvertinti veiklos efektyvumą. Taip pat, išduodant testą „Saugi erdvė“ savanoriai kvies ir rekomenduos sugrįžti rezultato interpretavimui ir aptarimui, ypač, jeigu testo rezultato spalva ne pilnai atitinka testo pakuotėje esančią diagramą.

Rizika: finansavimo trūkumas. „Saugi erdvė“ iniciatyva muzikos festivalių metu priklauso nuo išorinio finansavimo, t.y. kiekvienais metais koalicija „Galiu gyventi“ teikia paraišką „Saugi erdvė“ veiklos finansavimui gauti. 2022 metų paraiškoje yra numatytas vykimas į 5 muzikos festivalius, tačiau nėra garantijos, kad lėšos bus skirtos ir ar skirtos visiems numatytiems renginiams.

Rizikos valdymas: šiuo metu šalyje yra dar viena organizacija, kuri teikia žalos mažinimo paslaugas keliuose muzikos festivaliuose. Priklausomai nuo bendradarbiavimo galimybių, psichoaktyvių medžiagų sudėties testavimo paslaugą galėtų atlikti kitos, t.y. ne „Saugi erdvė“ iniciatyvos savanoriai/ darbuotojai.

9.2 Preliminarus veiklos 2 įgyvendinimo išdėstymas laike

Pateikiamas planas, kai muzikos festivaliai prasideda liepos mėnesį. Jeigu renginys vyksta anksčiau, turi būti atitinkamai koreguojamas planas.

Nr.	Intervencijos įgyvendinimo etapai ir užduotys	Sausis	Vasaris	Kovas	Balandis	Gegužė	Birželis	Liepa	Rugpjūtis	Rugsėjis	Spalis	Lapkritis	Gruodis
PLANAIVIMAS													
1	<i>Psichoaktyvių medžiagų testų įsigijimas</i>												
1.1	Prekių pirkimas metiniame viešųjų pirkimų plane	x											
1.2	Vidinių pirkimo procedūrų parengimas		x										
1.3	Prekių pirkimas, siuntimas, įsigijimas				x	x							
2	<i>Dalyvavimo muzikos festivaliuose planavimas</i>												
2.1	Finansavimo užtikrinimas	x	x										
2.2	Bendradarbiavimo su festivaliais užtikrinimas			x	x	x							
2.3	Savanorių komandos rinkimas				x	x							
2.4	Savanorių komandos apmokymas						x	x					
2.5	Komandos transportavimo, apgyvendinimo ir maitinimo logistikos suplanavimas (prieš kiekvieną renginį)						x	x	x	x			
2.6	Informacijos apie testavimo paslaugą sklaida												
ĮGYVENDINIMAS													
3	<i>Kiekvieno muzikos festivalio metu</i>							x	x	x			
3.1	Paslaugos teikimui skirtos vietos įrengimas							x	x	x			
3.2	Galutinės paslaugos teikimui skirtos komandos patvirtinimas							x	x	x			
3.3	Testų saugojimo vietos užtikrinimas							x	x	x			
3.4	Testų išdavimas ir konsultavimas							x	x	x			
3.5	Paslaugų gavėjų apklausos vykdymas							x	x	x			
3.6	Savanorių dokumentacijos lapo pildymas												
INTERVENCIJOS EFEKTYVUMO VERTINIMAS													
4.1	Paslaugų tiekėjų apklausų ir focus grupių vykdymas										x		
4.2	Anketų ir focus grupių metu surinktų duomenų suvedimas										x	x	
4.3	Efetyvumo vertinimo analizė pagal RE-AIM planavimo ir vertinimo įrankį											x	x
4.4	Išvadų ir rekomendacijų pateikimas												x

10 Literatūros sąrašas

1. Fishbein, M. and I. Ajzen, *Predicting and changing behavior: The reasoned action approach*. Predicting and changing behavior: The reasoned action approach. 2010, New York, NY, US: Psychology Press. xix, 518-xix, 518.
2. Valente, H., et al., *Evaluation of a drug checking service at a large scale electronic music festival in Portugal*. International Journal of Drug Policy, 2019. **73**: p. 88-95.
3. Cruz, O.S., *Nonproblematic Illegal Drug Use: Drug Use Management Strategies in a Portuguese Sample*. Journal of Drug Issues, 2014. **45**(2): p. 133-150.
4. Gamma, A., et al., *Is ecstasy perceived to be safe? A critical survey*. Drug and Alcohol Dependence, 2005. **77**(2): p. 185-193.
5. Glasgow, R.E., T.M. Vogt, and S.M. Boles, *Evaluating the public health impact of health promotion interventions: the RE-AIM framework*. American Journal of Public Health, 1999. **89**(9): p. 1322-1327.